

Rzym, dnia 17 lipca 1961.

"Matka i Mistrzyni"

"Mater et Magistra" - tymi słowy, użytymi dla opisanie Kościoła, Jan XXIII zaczął swoją wielką encyklikę. Będą o niej pisać pokolenia uczonych wszystkich dziedzin: teologii, filozofii, prawa, historii, ekonomii - może nawet "sociojologii" /o ile taka dyscyplina zostanie kiedyś wyodrębniona i określona/. Zadaniem tych, którzy piszą o niej w ciągu bieżącego tygodnia, jest przedstawić tematy, których ona dotyczy, spróbować dać jej ogólną charakterystykę i wskazać na ustępy bezpośrednio związane z zagadnieniami bieżących dni. Tematy, których dotyczy encyklika, są tak liczne, że tylko niektóre z nich tu wyliczymy; napewno prócz nich są w encyklice inne, dotknięte dyskretnie lub ubocznie, których nie da się wskazać w pierwszym dniu studiów nad tekstem liczącym ponad 4.000 wierszy druku - i w którym tematy rozsadzają nieraz ramy, mające zebrać treść w trzech zasadniczych działach, które by można za-tytułować: nauka ekonomiczno-społeczna Leona XIII i jego następców; jej aktualizacja; nowe zjawiska w życiu społecznym oraz wskazania praktyczne.

Spróbujmy wyliczyć zasadnicze tematy, wstawione w te ramy.

Prawo Kościoła do nauczania w sprawach doczesnych.

Nauka ekonomiczno-społeczna Leona XIII /Rerum Novarum/, Piusa XI /Quadragesimo Anno/, Piusa XII /allokucja z Zielonych Świątek 1941/.

Nowe zjawiska w dziedzinie techniki: energia atomowa, chemia syntetyczna, automatyzacja, modernizacja w rolnictwie, szybkość komunikacji i transportów, zdobycie przestrzeni międzyplanetarnych; a w dziedzinie stosunków między ludźmi: rozrost ubezpieczeń społecznych, syndykatów, zwiększony dobrobyt, zanik barier społecznych, wzrost zainteresowań szerokich warstw, i t.d.

Powody wydania nowej encykliki.

Inicjatywa prywatna i inicjatywa społeczna.

Uspołecznienie i jego granice.

Wynagrodzenie za pracę /kryteria sprawiedliwości/.

Rozwój ekonomiczny a postęp społeczny.

Wymogi sprawiedliwości.

Rzemiosło i spółdzielczość.

Udział robotników w przedsiębiorstwach.

Własność prywatna i własność publiczna.

Rolnictwo /jego upadek, obsługa społeczna, kapitał rolniczy, ubezpieczenia, ceny, i t.d./.

Kraje spóźnione w rozwoju.

Pomoc krajów bardziej rozwiniętych /współdziałanie naukowe, techniczne, finansowe/.

Hierarchia wartości.

Udział Kościoła w życiu społecznym.

Sprawy demograficzne /przyrost naturalny a przyrost żywności, szacunek dla praw życia/.

Współdziałanie w skali światowej.

Światowe wymiary każdej sprawy ludzkiej.

Brak zaufania.

Zapoznanie ładu moralnego.

Podstawa ładu moralnego i prawnego.

Błędne teorie.

Prześladowanie Kościoła.

Bezbożność.

Nauczanie.

52

Wychowanie

Apostolstwo świeckich

Święcenie świąt

Nauka o ciele mistycznym Chrystusa.

Przyszłe pokolenia, wobec których będą stały nowe zagadnienia, nowe troski i nowe niepokoje, będą z tej skarbnicy wypowiedzi Jana XXIII czerpać dostosowane do chwil i potrzeb wskazania.

W dniach gdy największą troską świata i Kościoła jest to, że pokój a może i samo istnienie ludzi na ziemi znalazły się znów w rękach człowieka jawnie głoszącego ateizm a zarazem i zamiar narzucenia ateizmu, namową lub przemocą, wszystkim ludziom, Papież podnosi głos przeciwko ateizmowi i prześladowaniom, w obronie własności i wolności.

"Człowiek, oderwany od Boga, staje się nieludzkim względem siebie i bliźnich....."

"Ład moralny nie trwa bez Boga: oderwany od Boga, ulega rozkładowi."

"Prawo prywatnej własności do dóbr, również i do dóbr produktywnych, ma wartość stałą właśnie dlatego, że jest prawem naturalnym, opartym o ontologiczne i celowe pierwszeństwo poszczególnych jednostek ludzkich w stosunku do społeczności".

"Historia i doświadczenie dowodzą, że w ustrojach politycznych, które nie uznają prywatnej własności dóbr, również i dóbr produkcyjnych, zasadnicze objawy wolności ulegają uciskowi i zduszeniu; słusznie więc mniósć można, że prawo własności jest ich gwarancją i oporą".

"Jakkolwiek by był postęp techniczny, nie będzie najświęciej sprawiedliwości ni pokoju, jak długo ludzie nie poczują znowu w sobie godności stworzeń i synów Bożych, którzy są pierwszą i jedyną racją wszystkich stworzonych przez Niego rzeczy. Człowiek oderwany od Boga staje się nieludzkim wobec siebie i innych, gdyż współzycie właściwe ludzi oparte jest na świadomości osobistego stosunku z Bogiem, który jest źródłem prawdy, sprawiedliwości i miłości. Prześladowanie, które od dziesiątków lat szaleje w wielu krajach, nawet o starej kulturze chrześcijańskiej, przeciwko tylu naszym braciom i synom, przez to szczególnie nam drogim, coraz jasnziej wykazuje godność i wyższość prześladowanych nad wymyślnym barbarzyństwem prześladowców: jeżeli to jeszcze nie daje widocznych wyników nawrotu, to wielu nakłania do myślenia".